

VILNIAUS UNIVERSITETO DOKTORANTŪROS STUDIJŲ DALYKO SANDAS

Mokslo sritis/ys, kryptis/ys (kodai)	Medicinos ir sveikatos mokslai (M 000): Visuomenės sveikata (M 004)			
Fakultetas, Institutas, Katedra /Klinika	Medicinos fakultetas Sveikatos mokslų institutas Visuomenės sveikatos katedra			
Dalyko pavadinimas (ECTS kreditai, val.)	Ekologija ir visuomenės sveikata 4 kreditai (120 val.)			
Dalyko studijų būdas	Paskaitos	Seminarai	Konsultacijos	Individualus darbas
ECTS kreditai	-	-	0,5	3,5
Dalyko vertinimo būdas (vertinama 10 balų sistemoje)	<p>Pranešimo pristatymas ir vertinimas: pranešimas pristatomas tiksline tema, kuri derinama su koordinuojančiais dėstytojais (doktorantas turi išanalizuoti, apžvelgti ir pristatyti naujausias mokslines publikacijas, susijusias su atitinkama tema).</p> <p>Pranešimo vertinimo kriterijai (minimalus įskaitomas balas – 5):</p> <p>a) pateiktos medžiagos aktualumas, naujumas ir atitikimas pasirinktai temai (2 balai);</p> <p>b) bendra pranešimo struktūra ir apimtis, aiškus žinių pateikimas, argumentacija, glaustumas ir konkretumas (2 balai);</p> <p>c) apibendrinimas, išvadų pristatymas ir pagrindimas (1 balas);</p> <p>d) probleminių klausimų iškėlimas, apžvelgtų žinių pateikimas (3 balai);</p> <p>e) vaizdinių priemonių organizavimas, gebėjimas dalyvauti diskusijoje, klausimų valdymas, oratoriniai gebėjimai (2 balai).</p>			
DALYKO KURSO TIKSLAS				
<p>Suteikti teorinių ir praktinių žinių apie fundamentinius gamtos dėsningumus ir antropogeninius reiškinius, taip pat naujausiais tyrimais pagrįstų žinių apie ekologiją, jos poveikį, sąveikos mastą, vertinimą, veiksnius, tendencijas, sąsajas su visuomenės sveikata, akcentuojant svarbiausias žmogaus veiklos sukeltas vietinio, regioninio ir pasaulinio masto aplinkos išsaugojimo problemas. Skatinti tarpdisciplininį požiūrį į šiuolaikinių gyvybės mokslų ir jų žiniomis grindžiamais ekologijos principais ekologijos, gamtosaugos ir visuomenės sveikatos problemų sprendimą. Spręsti ekologines problemas ir jas lemiančius veiksnius bei galimas pasekmes visuomenės sveikatai.</p>				
PAGRINDINĖS DALYKO TEMOS				
<p><u>Bendroji dalis.</u> Ekologijos samprata, objektas, tyrimo metodai, tikslas ir uždaviniai. Ekologijos mokslo raida. Ekologijos mokslo struktūra, ryšys su kitais mokslais ir tyrimų kryptys.</p> <p><u>Globalinės ekologinės problemos ir jų klasifikacija.</u> Ekologinės krizės, katastrofos, smogai ir rūgštieji lietūs. Demografinė ekologija. Ekologija ir aplinkos apsauga.</p> <p><u>Žmogaus santykiai su ekologija.</u> Žmogaus aplinka ir jos poveikis sveikatai. Pagrindiniai reikalavimai sveikai aplinkai ir sveikatai. Psichosocialinių veiksnių įtaka sveikatai. Maistas ir jo įtaka sveikatai. Aplinkos veiksnių sąlygojamos ligos ir jų profilaktika.</p> <p><u>Kraštovaizdis ir jo apsauga.</u> Lietuvos kraštovaizdžio tipai. Ozono sluoksnio nykimas ir ultravioletinė radiacija. Klimato kitimas ir šiltnamio efektas. Miškų nykimas ir</p>				

biologinių sistemų mažėjimas. Klimato kitimas Europoje. Ekologinis monitoringas, rengimo principai, paskirtis ir reikšmė.

Saugomos teritorijos. Draustiniai, rezervatai, nacionaliniai parkai ir gamtos paminklai. Ekologinės etikos istorija ir perspektyvos. Ekologinis švietimas ir jo tikslai. Ekologiniai teisiniai aktai. Teisinių aktų įgyvendinimas ir kontrolė. Lietuvos aplinkos apsaugos ir gamtosaugos koncepcija. Ekologinio valdymo sistema.

Sisteminis požiūris ekologinėje elgsenoje. Žmonių veiklos poveikis aplinkai. Individualių vartotojų aplinkosauginę elgseną lemiantys veiksniai. Ekologiškos elgsenos skatinimo strategijos.

Buities ekologijos ir sveikatos mokslų ryšys. Buities ekologijos samprata ir pagrindinės sritys. Namų ūkių veiklos aplinkosauginių problemų poveikis žmonių sveikatai. Ekologijos ir sveikatos mokslų sąveika.

Socialinės sistemos ir ekosistemos sąveika. Populiacijos ir grįžtamojo ryšio sistemos. Žmonių populiacija. Populiacijos reguliavimo socialiniai mechanizmai. Demografinis sprogimas ir gyvenimo kokybė.

Ekosistemų struktūra. Tvarus/netvarus žmogus – ekosistema sąveikos. Urbanizacija ir poveikis žmogaus sveikatai. Žmogaus aplinka ir jos poveikis sveikatai. Sveikatai pavojingi aplinkos veiksniai ir žmonių sveikatos rodikliai.

Svarbiausi reikalavimai sveikai aplinkai ir sveikatai. Oro kokybė, saugus vanduo, saugus būstas ir stabili globalinė aplinka. Fizinį veiksnių įtaka sveikatai. Aplinkos tarša, jonizuojančios ir ne jonizuojančios spinduliuotės poveikis sveikatai. Cheminių ir biologinių veiksnių įtaka sveikatai. Infekcinės ligos jų istorija. Naujos infekcijos. Epideminės ligos. Teršalų metabolizmas. Ligų paplitimą sąlygojantys veiksniai. Biologinės ir cheminės maisto taršos keliamos rizikos mažinimo galimybės.

Aplinka ir profesinė sveikata. Profesinių ligų paplitimas ir jų apskaita. Aplinkos veiksnių sąlygojamos neinfekcinės ligos ir jų profilaktika. Globalinės sveikatos problemos, klimato kaitos keliamos sveikatos problemos. Visuomenės sveikatos specialistų vaidmuo.

SVARBIAUSIA REKOMENDUOJAMA LITERATŪRA

1. Baum, F. 2016. The new public health:
<https://www.cabdirect.org/cabdirect/abstract/20173272776>
2. Butler C., D., Dixon J., Capon A. G., Health of people, places and planet reflections based on tony mcmichael's four decades of contribution to epidemiological understanding:
https://www.researchgate.net/publication/280697783_Health_of_People_Places_and_Planet_Reflections_based_on_Tony_McMichael's_four_decades_of_contribution_to_epidemiological_understanding
3. Dietz T., 2015. Prolegomenon to a structural human ecology of human well-being:
<https://online.ucpress.edu/socdev/article-abstract/1/1/123/83262/Prolegomenon-to-a-Structural-Human-Ecology-of?redirectedFrom=fulltext>
4. Dyball R., Newell B., 2015. Understanding Human Ecology: A systems approach to sustainability:
<https://www.routledge.com/Understanding-Human-Ecology-A-systems-approach-to-sustainability/Dyball-Newell/p/book/9781849713832>
5. Houston J. B., Thorson E.; Esther, Kim, Mantrala M. K., 2021. COVID-19 Communication Ecology: Visualizing Communication Resource Connections During a Public Health Emergency Using Network Analysis:
<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0002764221992811>
6. Nikolaenko D., Fiedler B. A., 2020. Infectious ecology: A new dimension in understanding the phenomenon of infection:
https://www.researchgate.net/publication/338146183_Infectious_Ecology_A_New_Dimension_in_Understanding_the_Phenomenon_of_Infection
7. Shanahan D. F., Lin B. B., Bush R., Gaston K. J., Dean J. H., Barber E., Richard R. A., 2015. Toward Improved Public Health Outcomes From Urban Nature:

(<https://ajph.aphapublications.org/doi/full/10.2105/AJPH.2014.302324>)

8. [Steiner F. R.](#), [Forman R. T.T.](#), 2016. Human Ecology: How Nature and Culture Shape Our World:
<https://www.amazon.com/Human-Ecology-Nature-Culture-Shape/dp/1610917383>
9. York R., Rosa E. A., 2012. Choking on modernity: A human ecology of air pollution:
<https://academic.oup.com/socpro/article-abstract/59/2/282/1703290?redirectedFrom=fulltext>
- Social Problems, 2012 - academic.oup.com
10. Zipf G. K., 2016 Human behavior and the principle of least effort: An introduction to human ecology:
<https://www.amazon.com/Human-Behavior-Principle-Least-Effort/dp/161427312X>

KONSULTUOJANTYS DĚSTYTOJAI

1. Dalyką koordinuojantis dėstytojas: Raimondas Buckus (doc. dr.).
2. Rimantas Stukas (prof. dr. HP).
3. Mindaugas Butikis (asist. dr.).

PATVIRTINTA:

Vilniaus universiteto Medicinos ir sveikatos mokslų Doktorantūros mokyklos Tarybos posėdyje: 2022 m. rugsėjo 29 d.

Tarybos pirmininkė: prof. Janina Tutkuvienė